

Poština plačana y. gotovini.

Cena 2.50 Din.

DRAMA

GLEDALIŠKI LIST

NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI 1934/35

Matiček se ženi

Premijera 15. decembra 1934

ZHAJA ZA VSAKO PREMIJERO

UREDNIK: CIRIL DEBEVEC

GLEDALIŠKI LIST

NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

Izhaja za vsako premijero

Premijera 15. decembra 1934

Alfonz Gspan:

Anton Tomaž Linhart

(Za premijero njegove komedije »Veseli dan ali Matiček se ženi«.)

»Veseli dan ali Matiček se ženi« je poleg »Županove Micke« prvo slovensko odersko delo. Tako smemo šele ob njiju govoriti o začetku slovenske dramatike ter našega gledališča. Seve segajo gledališke predstave na slovenskem ozemlju daleč pred postanek teh dveh del, a te predstave so bile ali latinske ali nemške ali italijanske, in jih zato ne moremo spravljati v kako zvezo z domačo dramatiko. Ti dve deli sta tedaj mejnik, ob katerem se začenja takó naša dramska literatura kakor naša gledališka umetnost.

Če pomerimo dobo, ki je minila odtlej in ki traja 145 let, ob drugih, velikih in kulturnih narodih, ne smemo biti malodušni. So gledališča z mnogo, mnogo častitljivejšo preteklostjo. Ta gledališča so se razvijala v čisto drugačnih razmerah; uživala so podporo dvorov, imenitnikov, denarnih mogotcev in kulturno prebujenih ljudskih slojev. Ko smo dobili mi ti prvi dve delci, nismo imeli takih podpornikov, imeli še nismo niti jezika, se pravi: jezikovne tradicije. Zato je kar ginljivo, kako so Slovenci pozdravili prve neodločne poizkuse, kako se naš jezik sliši z odra, ko je baron Žiga Zois posredoval, da so včasih italijanski operni pevci zapeli med svojim besedilom tudi kak slovenski kuplet; in zato je še bolj ganljivo, kako so bili gledalci navdušeni, ko so jim diletantje zaigrali dne 28. decembra 1789 prvo slovensko komedijo. Pri tisti priliki je zapisal poročevalec v tedanji ljubljanski časnik o igravcih te-le besede: »Ves narod je ponosen na vas in vas bo ovekovečil v zgodovini svojega slovstva in rekel: Ti so bili, ki so položili temelj, da se spopolni materni jezik in ki so dosegli, da je sposoben tudi za oder.«

*

Začetnik slovenske dramatike je preporoditelj Anton Blaž Linhart. Po rodu je bil Radovljčan. Tam se je rodil dne 11. decembra 1766. Njegov oče Venčeslav je bil Moravan. Prišel je iz Ivančic blizu Brna v Radovljico, kjer se je oženil z Marijo Homanovo, vdovo Mertlovo in opravljal kot svoboden meščan kako graščinsko službo pri tamošnjih grofih Thurnih. Anton Tomaž je bil med štirimi

otroci prvorojenec. Mladost je preživel doma, kjer mu je desetletnemu umrla mati. Bil je nadarjen, zato so ga kar doma pripravljali za vstop v gimnazijo. Ko mu je bilo 11 let, je prišel v 1. razred ljubljanske jezuitske gimnazije, ki jo je dovršil leta 1773. kot odličnjak in obdarovanec. Hotel se je posvetiti znanosti, zato je name raval postati jezuit; terezijanske reforme so to preprečile, ker je bil red razpuščen. Zato je študiral v Ljubljani dalje in vstopil l. 1776. v cistercijanski red v Stični. Še preden pa je bil posvečen, je l. 1878. izstopil, ker ga je vlekleo drugam.

Iz Stične se je odpravil na Dunaj, kjer se je lotil študija upravnih in finančnih ved in poslušal zlasti jožefinca Sonnenfelsa, ki je bil tudi reformator dunajskega »Burgtheatra«. Živel je najbrž ob podpori kranjskih plemičev in se učil tujih jezikov, zlasti pa se zanimal za gledališče. V tem pogledu je odločilno vplival nanj njegov učitelj, ki si je med drugim prizadeval, da bi v reprezentativnem dunajskem gledališču nadomestili burkasto komedijo s Shakespearjem, Lessingom in Goethejem. Vzgojen v tedanji kranjski nemški kulturni tradiciji, je že v prvem letu bivanja na Dunaju napisal nemško tragedijo »Miss Jenny Love«. To delo, čigar delo se vrši v angleških meščanskih krogih in je polno krvavih shakespearških prizorov, je izšlo v Nemčiji, da ga je odtegnil avstrijski cenzuri. Zaradi očitnih tujih vplivov pa ta prvenec ni vzbudil nikake pozornosti niti na Nemškem niti v domovini.

Ko se je vrnil leta 1780. v Ljubljano, mu je prizadevalo hude skrbi krušno vprašanje. Dobil je začasno službo in upal na profesorsko mesto za književnost. V tem času je izdal pesniško zbirko »Blumen aus Krain« v nemščini, ki je nastala že v dunajskih letih in ga kaže kot pesnika klasicističnega in rokokoškega okusa. Z veliko vnemo je sodeloval v novi Akademiji operozov, ni pa še občutil potrebe, da bi izpremenil svojo dozdajšnje jezikovno prakso. Po raznih razočaranjih glede službe je postal kresijski protokolista. Četudi je bil ta uradniški kruhek boren, se mu je le odpirala možnost, da doseže boljši položaj; in res je postal okrajni šolski komisar za Gorenjsko. Bil pa je zelo sposoben uradnik. Snoval je razne načrte, med katerimi je najimennejši osnove študijske knjižnice, torej današnje Univerzitetne biblioteke, ki je poleg univerze naš najvišji znanstveni zavod. — V tem času si je ustvaril tudi dom, ko se je poročil z Ljubljančanko Jožefino Detelovo.

Odločilno za nas pa je, da ga je pritegnil v svoj krog visoko, vsestransko naobraženi kranjski industrijalec baron Žiga Zois. Temu možu gre hvala, da je pridobil nadarjenega, delavnega Linharta za svoj slovenski preporodni program. Tako je torej Linhart na Zoisovo pobudo »popustil stezé nemškega Parnasa« in se pridružil tistim, ki so občutili potrebo, da služijo okrnjenemu in zapuščenemu slovenstvu. Izpremembra se je izvršila tako izrazito, da je Linhart kupil in požgal vse dosegljive primerke svojih nemških knjig ter opustil misel, da bi se še kako udeleževal kot nemški pesnik in dramatik. Z vso vnemo se je lotil proučevanja slovenske preteklosti.

kar je obrodilo tehten sad, namreč »Versuch einer Geschichte von Krain und der übrigen südlichen Slaven Oestereichs«, prve kritične zgodovine naše zemlje in našega naroda. V dobi med 1. in 2. zvezkom tega velepomembnega dela pa je Linhart ustvaril tisti dve deli, ki mu dajeta sloves začetnika slovenske dramatike.

Zois, ki je bil vnet prijatelj gledališča, je že navedel Linharta, da mu je pomagal sestavljati besedila za slovenske vloške v italijanski operi. Gledališču je bil torej Linhart že od nekdanj blizu. Premostiti pa je bilo treba težave, ki mu jih je delala uporaba slovenščine. Tudi v tem pogledu mu je dal pobudo Zois, kakor je v marsičem pomagal nekaj let pozneje prvemu našemu pesniku Valentinu Vodniku.

Dr. Branko Gavella.

V decembru leta 1789. so uprizorili v ljubljanskem stanovskem gledališču diletantje iz slovenske preporodne družbe Linhartovo predelavo Richterjeve »Die Feldmühle« v našo »Županovo Micko«. Pri predstavi je bil Linhart sam šepetavec. »Županova Micka« ni kak prevod, temveč povsem samostojna priredba tuje predloge.

Leta 1790., torej takrat, ko je izšla »Županova Micka«, je bil objavljen v knjigi tudi »Veseli dan ali Matiček se ženi«. Tudi v tej komediji se je Linhart naslonil na tuj vzorec, namreč na Beaumarchaisjevo »La Folle journée ou le Mariage de Figaro«. Francoska

komedija, ki je drzna in izzivajoča socialna politična satira, kjer se smeši moralna izprijenost tedanje francoske aristokracije, v kateri velja srednjeveški »ius primae noctis« in kjer zmaga fevdalnega gospoda pretkani brivec Figaro, je pri neki priliki označil Napoleon za »revolucijo v polnem razmahu«. Znano je, kako je borba za uprizoritev v Parizu leta 1784. razgrevala glave in izzivala hude spopade med meščanstvom in oblastjo, ker so v delu videli nevarno ost zoper obstoječe razmere v umirajoči francoski monarhiji. Zato ni čuda, da tudi avstrijska oblast ni mogla dopustiti možnosti, da bi »Figaro« tudi na Dunaju klical ljudi k upor. Trudili so se pa le v avstrijski prestolnici, da bi delo uprizorili, a cenzura je vztrajala in ni dovolila uprizoritve prevoda. Po dobrih zvezah je tedaj vendar uspelo vodji »Burgtheatra«, Italijanu Da Ponteju, da so dovolili uprizoritev Mozartove opere »Figaro's Hochzeit«, zložene na Da Pontejev okrnjeni in predelani libreto. Brez dvoma je treba v teh pogajanjih med dunajskim gledališčem in cenzuro iskati odgovor na vprašanje, koliko je Linhart smel glede na cenzurne razmere uporabiti francoski original, kajti, kar je veljalo za prestolnico, je veljalo tudi za deželo.

Linhartov »Matiček« je, če ga primerjamo s »Figarjem«, močno samosvoje delo. Dejanje je predelano in postavljeno v povsem drugo okolje. Frivolna francoska burka, ob kateri so — kakor pripovedujejo sodobniki — dame često močno zardevale, je v naši predelavi vesela dogodivščina brez preveč drznih namigavanj in dvomnosti. Linhart se je zadovoljil s kritiko naših družabnih razmer in sodnega postopka, se pri tem obregnil ob izmaličeni uradni jezik, ki ga vsiljuje našim ljudem, obenem pa položil Matičku v usta dovolj krepke besede zoper pravice, ki si jih laste plemiči, in udaril na struno, ki zveni za tiste čase kaj revolucionarno. Razlika med »Matičkom« in »Figarjem« je tolikšna, da omenjeni oslon prav nič ne zmanjšuje vrednosti prvega. »Matiček« je torej čisto naše delo in ima za nas trajno vrednost posebej še zato, ker pomeni popolno afirmacijo, da je slovenščina jezik, sposoben za vsakršno višjo rabo.

*

»Matiček« je izšel pri nas že štirikrat. Današnja uprizoritev se naslanja posredno na izdajo iz leta 1840., pri kateri je sodeloval dr. France Prešeren. Prvič so igrali »Matička« šele na sv. treh kraljev dan leta 1848. v Novem mestu. V Ljubljani pa je doživel »Matiček« krstno predstavo leto dni pozneje, namreč 24. januarja 1849, torej šele takrat, ko je Avstrija že zrahljala uzde, na katerih je držala svoje nenemške narode.

*

Anton Tomaž Linhart je umrl 14. julija 1795. O priliki njegovega pogreba so bile prepovedane vsakršne manifestacije. Njegov spomin

pa je najlepše počastil prvak slovenskih pesnikov dr. France Prešeren, ko mu je zložil ta-le nagrobni napis:

Stežé popustil nemškega Parnasa.
Je pisal zgodbe kranjske star'ga časa.
Komu Matiček, Micka hči župana,
ki mar mu je slovenstvo, nista znana?
Slavile, dokler mrtvi se zbudijo,
domači bosta ga Talija, Klijo.

C. D.:

Dr. Branko Gavella o Linhartovem „Matičku“

Zadnjikrat je bil znameniti Linhartov »Matiček« na našem odru leta 1919., ko smo ga uprizorili študentje (»Preporod«) za proslavo stoletnice Vodnikove smrti. Od tistega časa je preteklo zdaj 15 let in zdaj nam prihaja ponovno na oder v poklicni izvedbi in v režiji našega dragega gosta uglednega režiserja **dr. Branka Gavella**. Fo glavni skušnji sem ga zmotil v kavarni. Pičle pol ure sva govorila o Beaumarchaisu, o Linhartu in »Matičku«. In sôk tega pogovora na kratko objavljam.

»Spočetka sem mislil,« pripoveduje hitro in živo dr. Gavella, »da bom režiral novo Krležino dramo. Potem pa me je vaša uprava povabila za »Matička«. Ker original in tekst dobro poznam — Beaumarchaisjevo komedijo »Figaro se ženi« sem že dvakrat režiral, prav tako tudi Mozartovo opero »Figaro« dvakrat — sem režijo prav z veseljem sprejel. Osupnil me je takoj pri prvem študiju izraziti gledališki čut, ki ga očituje Linhartova predelava. Na žalost vašega Linharta ne poznam preveč natančno, toda upam se trditi, da je naravnost presenetljivo, koliko dramatične darovitosti, žive, oblikovalne sposobnosti, izrazitega smisla za sodobnost in za odrsko obvladanje jezika je bilo v tem vašem pomembnem prosvetljencu. Že pri Beaumarchaisjevem originalu je najvažnejše to, da njegove osebe niso samo pripovednice in predstavnice kakega revolucionarnega svetovnega nazora, temveč da so žive osebe, živi ljudje iz mesa in krvi, ki neposredno, organično pred nami doživljajo to svoje uporno in prevratno čuvstvovanje — tembolj se je po mojem mnenju posrečilo to Linhartu, ki je znal to nasprotje med plemstvom in »tretjim razredom«, to zanimivo in udarno revolucionarno ost ne samo obdržati, ampak celo povdariti in to zlasti evidentno v sodnijskem prizoru, kjer je razmerje med fevdom in kmetstvom naravnost sijajno pogojeno in prikazano. Zdi se mi, da pride v originalu nekoliko blede socialni kontrast med grofom in slugo v Linhartovi predelavi mnogo jasnejše in jarkejše do izraza. Občudovanja je vredno

nadalje, kako je Linhart instinktivno pogodil duha tedanje dobe, tistega napetega predrevolucijskega časa, in kako je znal to tipično francosko delo z zdravim občutkom presaditi v slovenski milieu. Treba bi bilo naravnost podrobnejše studije, da bi videli, kako je Linhart vse poante originala obdržal in jih vendarle kljub temu slovenskemu mišljenju in občutju približal in prilagodil.

Linhart je zame do Cankarja najboljši slovenski dramatik. To se vidi zlasti po prizorih, ki jih v izvorniku ni in ki jih je Linhart v slovenski obdelavi sam napisal. Njegova dramatična žila pa se razodeva posebno v živem, igralsko izraznem, plastičnem in jedratem jeziku. Smatram, da je »Matiček« v tem pogledu naravnost vzor prevoda in lokalizacije, ki ga pri nas v isti meri prav gotovo še nismo dosegli.

Prav glede jezika sem imel spočetka tudi neko misel, ki je pa zaradi pomanjkanja časa, žal, nismo mogli izvesti: nameraval sem namreč vso stvar porazdeliti na tri dialekte, in sicer naj bi Matiček govoril primorsko, Zmešnjava ljubljansko-nemško-slovenski žargon, vsi ostali pa gorenjščino. To bi bilo zelo zanimivo, pa kakor rečeno, nam čas ni dopuščal.

V razdelitvi dejanj sem si dovolil majhno operacijo: namesto prvotnih pet sem napravil štiri dejanja. Prvih sedem prizorov tretjega dejanja sem priključil kar drugemu, ostalih šest prizorov pa sem primaknil k sedanjemu četrtemu dejanju. S tem se je drugo dejanje sicer res nekoliko podaljšalo, dobil pa sem zato dramaturgično kompaktnejše, napetejše in jasnejše razvidnejše dejanje ter boljši zaključek drugega dejanja. Upam, da bo ta nova zarezna odrski učinkovitosti dela samo koristila.

»Matiček« mi tako ugaja, da ga bom skušal v doglednem času postaviti v lokaliziranem kajkavskem prevodu tudi v zagrebškem gledališču.

Prihodnji dramski spored

Prva dramska premijera bo znamenita tragikomija »Siromakovo jagnje« slavnega pisatelja Stefana Zweiga. Režijo ima Bratko Kreft. Glavni vlogi igrata Šaričeva in Levar.

Za božične praznike pripravlja drama ponovitev priljubljene Dickensove božične igre »Čriček za pečjo« v znani stari zasedbi ter Golijevo mladinsko igro »Jurčka«, oboje v režiji Cirila Debevea.

Gledališki razgled

Proslava jugoslovanskega državnega praznika v praškem Narodnem gledališču. Narodno gledališče v Pragi je proslavilo letošnji 1. december na posebno slavnosten način: uprizorili so Vojnovičevo tragedijo »Smrt majke Jugovičev« v režiji znanega propagatorja češkoslovaško-jugoslovanske vzajemnosti Jaroslava Kvapila. Glavno vlogo je igrala R. Naskova, bivša članica Narodnega gledališča v Ljubljani.

Nova rumunska veseloigra. V Bukarešti igrajo že tretjo sezono z velikim uspehom veseloigro Tudora Musatesca: »Valček potapljačevega se Titanica«.

Napoleon spet aktualen. Malokdaj se je pojavilo v dramski tvorbi toliko del o Napoleonu, kakor jih javlja današnja doba. Samo v Londonu je naznanjeno okrog pet iger o velikem Korzikancu. Alfred Sangster je napisal biografično igro »Napoleon«, R. C. Sheriff, znani dramatik »Konca poti«, je naznanil svojega Napoleona. Pirandello si je izvolil za motiv svoje nove drame epizodo iz Napoleonovega življenja in celo Mussolini se je skupno z Forzanom lotil zadnjih 100 dni Napoleonovega bivanja na Elbi. Tudi ljubljansko gledališče bo v kratkem uprizorilo igro iz Napoleonovega pohoda v Egipt, z naslovom »Siromakovo jagnje«, ki jo je spisal znameniti avtor »Marije Antoinete« Stefan Zweig.

Nekaj gledaliških podatkov iz Moskve. Letos septembra je bil v Moskvi svetovni gledališki festival, kjer so Rusi vsemu svetu predstavili visoko stanje svoje gledališke umetnosti. Vsi oblikovalci so polni hvale o živem in razgibanem moskovskem gledališkem življenju, o visokem nivoju tamošnjih predstav, o izbornih režijah, izvrstnih igralcih, zlasti pa o željnem, pozornem, navdušenem in hvaležnem ruskem občinstvu. Podvig in razmah gledališke umetnosti je ena najglavnejših nalog Sovjetske države. Gledališča rastejo v današnji Rusiji kot gobe po dežju. Tako je imel na primer Ural l. 1913. samo sedem gledališč, l. 1923. jih ima že 35, Armenija je imela l. 1913. eno gledališče, l. 1923. jih ima že sedem. V vsej Rusiji je danes 27.000 igralcev, režiserjev in gledaliških delavcev vsake vrste. V 76 igralskih šolah se izobražuje na tisoče gojencev igrilstva in gledališke prakse. V velikih gledališčih imajo dve, največ po štiri premijere na leto, manjša provincijalna gledališča pa največ 10 premijer letno. Letos šteje Sovjetska Unija 325 gledališč, od teh 13 opernih, 273 dramskih in 16 operetnih.

Lipahov »Glavni dobitek« v Pragi. »Scena dobrých autorů« v Pragi je nedavno z velikim uspehom uprizorila veseloigro našega igralca Frana Lipaha »Glavni dobitek«.

Kreftovi »Celjski grofje« v Skoplju. Narodno pozorišče v Skoplju je v začetku letošnje sezone z velikim uspehom uprizorilo socialno tragedijo Bratka Krefta »Celjske grofje«.

»Gledališki zapiski« Cirila Debevca v srbskem prevodu. V »Pozorišnom listu« Narodnega gledališča v Skoplju je izšla doslej večina poglavij iz Debevčevih »Gledaliških zapiskov«. Prevod je oskrbel lektor Živojin Petrovič. »Zapiski« izidejo tudi v knjigi.

Petdesetletnica Narodnega gledališča v Brnu. Za petdesetletnico Narodnega gledališča v Brnu je izšla bogato ilustrirana monografija **Karla Tauša** »50 let Češkega narodnega gledališča v Brnu«.

Opera »Krog s kredo« v Bratislavi. Slovaško Narodno gledališče v Bratislavi je uprizorilo opero »Krog s kredo«, ki jo je skomponiral znameniti nemški dirigent in komponist Aleksander Zemlinsky na Klabundovo besedilo.

Nov uspeh dr. Stanislava Loma. Upravnik Narodnega divadla v Pragi dr. Stanislav Lom je imel pravkar spet velik uspeh z uprizoritvijo svojega dela »Mornarja Sindibada«. Režiral je Frejka, insceniral pa Hoffmann.

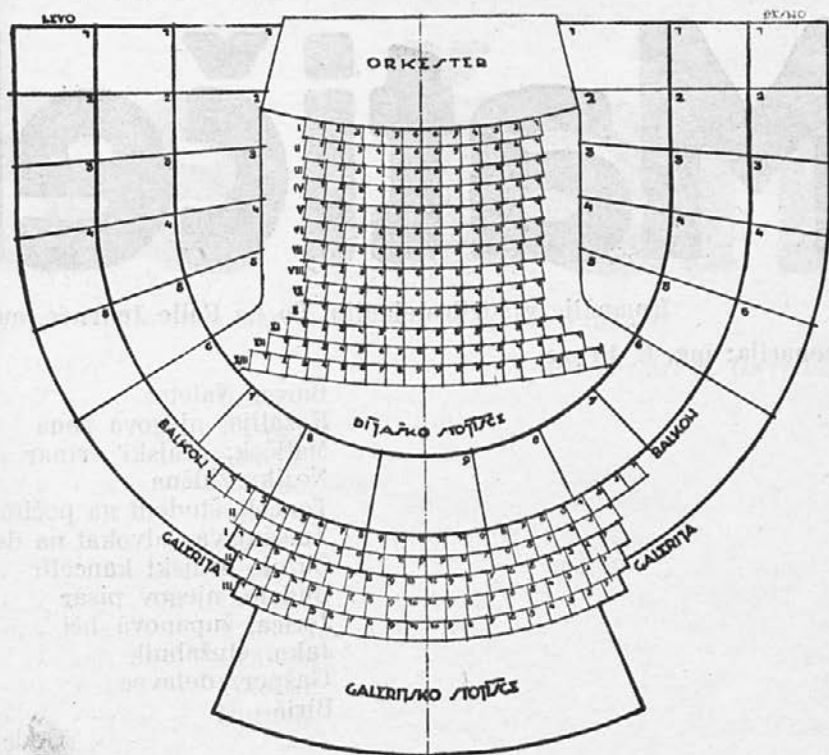
Jacques Copeau se vrača h gledališču. Slavni ustanovitelj gledališča Vieux Colombier Jacques Copeau se vrača po desetih letih spet h gledališču. Prevzel je vodstvo gledališča Atelier skupno s svojim starim prijateljem Charlesom Dullineom in prvo igro, ki jo študira, je Shakespeareova komedija »Kakor vam drago«.

Lastnik in izdajatelj: Uprava Narodnega gledališča v Ljubljani. Predstavniki: Oton Zupančič. Urednik: Ciril Debevec. Za upravo: Karel Mahkota. Tiskarna Makso Hrovatin. Vsi v Ljubljani.

RAZVRSTITEV SEDEŽEV V DRAMI

Matiček se ženi

Komedija v štirih dejanjih. Po La Folle Journée, ou le Meuble Figure par M. De Beaumarchais predelal Anton Linhart.

Inscenacija: ing. E. Franz.

Režiser: dr. B. Gavella, k. g.

Baron Naletel	Levar
Rozalija, njegova žena	Nablocka
Matiček, grajski vrtnar	Sancin
Nežika, hišna	M. Danilova
Tonček, študent na počitnicah	Šaričeva
Zmešnjava, advokat na deželi	Cesar
Žužek, grajski kancelir	Kralj
Budalo, njegov pisar	Daneš
Jerica, županova hči	V. Juvanova
Jaka, služabnik	Crnobori
Gašper, delavec	Potokar
Birič	Murgelj

Godci, kmale in dekleta.
Petje in govorko šušteršič.

Blagajna se odpre ob pol 20.

Začelo 20.

Konec ob 23.

Parter: Sedeži I. vrste	Din 28 -
" II. - III. vrste	26 -
" IV. - VI. "	24 -
" VII. - IX. "	22 -
" X. - XI. "	20 -
" XII. - XIII. "	18 -

Lože v partu (vse) Din 100 -
" v I. redu (vse) " 100 -
" balkon " 70 -
Dodatni ložni (vse) " 20 -
" v I. redu " 20 -
" balkon " 15 -

Balkon: Sedeži I. vrste	Din 22 -
" II. "	16 -
Galerija: " I. "	14 -
" II. "	12 -
" III. "	10 -
Galerijsko stojišče	2.50
Dijaško stojišče	5 -

VSTOPNICE se dobivajo v predprodaji pri gledališki blagajni od 10. do pol 1. in od 3. do 5. ure. Predpisana taksa za prevoz je vračunana v cenah.

D

RAZVRSTITEV SEDEŽEV V OPERI

